

Любовь ЕГОРОВА.

МУУС УСТАР 28 КҮНЭ — УЛУУС ДЬААЛТАТЫН БАҢЫЛЫГЫН БЫҢБАРЫГАР ХОС КУОЛАСТААҢЫН

БАҢЫНАЙДАРЫ ЫҢЫРАБЫТ!

Биһиги, Чурапчы улуутун 17 баһынай хаһайыстыбаларын баһылыктара, бэйэбит салайар хаһайыстыбаларыт ааттарыттан улуусту баһылыгын талар элпиктээх быыбарга ким баһылык буоларга үлэтигэр-хамнастыгыгар, олохтутугар улахан суолта-лааһын өйдөөн-санаан турармыт, улуус баһынайдарыгар санаа-бытын эгэри наадалааһынан аабыт.

Быыбар бастагы түһүмэҥин түмүгүнэн А. Р. Саргыдаев быыбардаабыттар куоластарын 47,8%-нын ылан эрэллээстик инники күөҥүз таабыста, 4149 быыбардааччы бэйэлэрин куоластарын би-ардилар. Иккис түһүмэххэ кини кандидатуратын тула улуус быыбардааччыларын, ол иһигэр баһынайдар, түмсүттөрө күөҥүз кингээн, тэнийэн илэр. Улууска дьон өйүн-санаатын сомсорууру, улуус бары уустук болтуруостарын быһаарар, улуус инники кээкил-ли торумнуур кыахтаах кандидатынан Анатолий Романович Саргыдаев буолар. Киниэхэ төһөнөн элбэх куолаһы биэрэбит даҕаны, оочоннон республикага сыаналанымта үрдүүр, улуус аатыттан үрдүкү салааларга хоннохтоохтук туруорсар кыахтанар.

Улуус бары баһынайдарын муус устар 28 күнүгэр улуус баһылыгар кандидат А. Р. САРГЫДАЕВ түтүгэр куолаһытын би-эрэргитигэр ыҥырабыт!

Р. С. БАРАШКОВ, "Төһүргөстээх" б/х баһылыга.
А. Е. ЛУКОВЦЕВ, "Дьөгөһөй" б/х баһылыга.
А. А. АЯНИТОВ, "Тумара" б/х баһылыга.
А. А. АЛЕКСЕЕВ, "Дыллык" б/х баһылыга.
Р. Н. ПОПОВ, "Булуус" б/х баһылыга.
М. К. ЛУКОВЦЕВА, "Чаран" б/х баһылыга.
Л. Г. СОБАКИН, "Кэҥиздэ" б/х баһылыга.
М. Д. НИКОЛАЕВ, "Туолума" б/х баһылыга.
В. Г. КАРДАШЕВСКОЙ, "Наһаар" б/х баһылыга.
Н. Н. ЕФРЕМОВ, "Өрүүкэ" б/х баһылыга.
П. П. АРХИПОВ, "Томтор" б/х баһылыга.
Н. Е. САРГЫДАЕВ, "Барҕа" б/х баһылыга.
П. Д. БАРАШКОВ, "Эбэ" б/х баһылыга.
П. Ф. МАКСИМОВ, "Танда" б/х баһылыга.
В. Г. ГАБЫШЕВ, "Чыыма" б/х баһылыга.
Р. И. СТЕПАНОВ, "Хабардас" б/х баһылыга.
В. В. ПЕТУХОВ, "Бабаҕа" б/х баһылыга.

Иван МОНАСТЫРЕВ

АЛҔЫС

Улуус баһылыгар кандидат А. Р. САРГЫДАЕВКА

Үүмүт сана үйэбит
Улуксээнээх үлэтин ылардын,
Сөг сүөгэй сүүдүрүүнээх
Саадыбай сүөһүнү үксэттин.

Бала кыһалҕалаах дьоммут
Эрайдарин элбэгтээх убарыттын,
Хадьык, дыахааннаах олохтут
Модьу моһоллорун ыбаатын.

Сайдарбытыгар ама көмөнү
Булгу ылыһан дьаныйдын,
Эһэбит-аҕабыт улуу түбэтин
Кэлэр кээкилин түстэтин.

Дууһабыт, сүрөхлөт ылыһарынан
Дьулускан дьылҕабытын эрэнэргит
Дьылҕалээх, дьулурҕа, эрчимнээх
Улуусту дьонуннаах ычатыгар.

Саргыдаев талыһыннан,
Саргы-дыаһы салаһыннан!

С. А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 130 сылыгар

БАСТАКЫ ВЫПУСТАР ЭТИБИТ

Хас да тыһымчанын юли көлүөнэ ычаты үөрэтэн-иттэн, кынат үүнэрэн көтүлүт күндү оскуолабыт 130 сылын туолу-тун үөрүүлээхтик бэлиттээти-бит. Бу 130 сылтан оскуолабыт орто оскуола аатын сүкүтэ 52 сыл буолла.

1950 сыл күлүн Чурапчы оройуонун, ону аһан, Саха си-рин бүтүннүтүн историятыгар киирбит үөрэхтээһин сайды-тыгар сүөгэй суолтаны ылбыт түгэн. Чурапчы орто оскуола-а аһыллыта этэ. Ону Чурапчы оройуонун араас нэһиликтэ-риттэн үөрэнэ кэлбит оболорго олохтутугар тосту ыларымны буолбута. Кырдыга даҕаны, сэттис кылаас кэнниттэн сал-гы үөрэмнээх хаалар куттал-ламмат оболорго кыах, сыр-дык аартык арыллыбыта. Он-тон эрэ туораабатах киһи дьон баҕа санаанан 8-с, 9-с кылаас-тары бүтэрэн аны 10-с кы-лааһы бүтэрэбит кэлбитэ.

Эһиги, орто оскуоланы бастагынан бүтэрээччилэр, кэнникилэргэ бары өтүгүн-көлөбүр буолуохтаахпыт, туру-оругу учууталларбыт туру-ороллору. Биһиги бары даҕаны таппыт курдук үөрэнэргит, би-һиги-карааһы олус тар-

дыһылаах этибит. Ни-колай Ефимов, Кирилл Оконешиников, Андрей Сивцев, Василий Яко-лев, Нюрбина Дьяков-ская уо.д.а. бастыҥ үөрэнээч-чилэрбит биһиги-көрүүгэ көбүлүлэрэ, бары ытыллар кылаас, оскуола дьаһалларын салайаллара. Уруокка толору бэлэмнээх кэли дьон өссө кы-ра буолара, ону таһынан умсу-гуулан туран уус-уран литерату-раны хасыһан ааҕым, ону кы-лааска кэлсээһин, сороҕор диолуту тардыы, тийгээр ким сыһыттын-талпытын учуу-таһан быһаартаран уоскуйуу буолара. Экзаменнар чугаһан истэхтэрин айы угуйар ууну аччатын санаан сөбөбүн интернака олонор саас сарсы-арда 5 чааска уруок ааҕа тур-даах хайы-үйкээ сорохтор ааҕан-суоттаан ыраалыт буол-лалара. Ол курдук долгууан бэлэмнэргит. Салгы үөрэх-кэ киирээт баҕалаах буолам-мыт, кээсэтин барыта киири-и экзаменнарга тохтуура, очкоҕо бэлэмнэрин өссө күүтүрүрө.

Очолорго үөрэнээччилэр коллективтара пионерскай,

Муус устар 28 күнүгэр улуус дьаһалтатын баһылыгын быыба-рыгар хос куоластааһын буолар.

Кандидаттар И.Н.Аммосов, А.Р.Саргыдаев иккэн бэртэр, ол гынан баран, биһиги И.Н. АММОСОВЫ ордордубут.

Иннокентий Николаевич биһиги улуусту биһир сазмай кизн туттар чаһылхай үлөһитэ буолар. Кини ханна да үлэлээтин суолу-ниһин хаалларар, үлэҥэ барминилээх, ис сүрөһүтүн туруулаһар буолан үлөһүгэр өрүү үчүгэй түмүктэрдээх.

Ону билэ-көрө сыдыабыт уонна олус астынабыт.

Дэлэҕэ да мээһэҕэ улуусту нэһиликэһиһэ тыһын дьыаланан биһиргэтэр кийинэн ааттаа дуо!

Биһиги рынок марафон кэмгэр И.Н.Аммосовы, үрдүк үөрэх-тээх экономист буоларынан даҕаны, үһүн сылларга туруулаһан үлэлээбит баай олохтооһунан даҕаны, тус бэйэтин майгытынан-сигилиһинэн даҕаны, сааһынан даҕаны улуус дьаһалтатын баһылы-

Улуус баһылыгын быыба-рын иккис түһүмэҕэ биһиги улуус кээһээсхи олоҕор-дьаһагар улахан быһаарар ору-олаах. Атын сиртэн үгүс ур-тылаах, сиртэн хостонор туһалаах баайа-дуола суох, ха-ра тыатыгар бултанар күндү түлүһүгэ кэмчи, туттулуох ай-ылаах дьыалаһый маһа аха-аннаах, чүгэстээһиһа аһардас оттука чордонон булбут, күөх далай уутугар балыга эмиз хо-бул, онгортон таһаарар тэрилтэ-лэрин кыаһталара кыра, кэмтэ-тэн-кэмгэр эргиллэн кэлэ ту-рар курдайы сирдээх-уоттаах улуусту. Маньык улууска си-рэй баһылык буолуу сыанан аҕаабат, биһирдэ санаан көрдөхкө, киһи очко быдыас-пат да дуоһунаһа. От маска эрэ үүмүтээх, ыл барыта сүөһүлүмүт, хаһаайка барыта оҕурутчут барда буолбут, сир аһын куулунан хомуйбут өг-дүүлүрүт барасаттар кэр-диктэрэ бүтэн, кураан дьыл-лар балаһаларыгар үктэнэн эрэбит. Итин Чурапчыга сүс-саастаах оҕоньоруттан уонча-лаах оҕурутар тийэ билэллэр.

Дьылҕабыт, тусх да дьэбит иһингэр, тыа хаһайыстыбатын туругун кылары ситимнээх. Эр-гизэн (чааһынай да, государ-ственнай да), доруобуйа харыс-табыһан, үөрэх, култура тэ-рилтэлэрэ бүтүгүнү күнээх си-тиһиллэригэр тирээһин, ыл-быт тэтимнэрин ыһыктыбааха үлэлээхтэригэр эрэл улахан. Олох сайдыыта онугу модьуй-

БИҢИГИ САНААБЫТЫГАР...

гар саамай сөптөөх кандидатынан аабыт. Улуусту дьылҕатын Иннокентий Николаевич Аммосов иһингитигэр туттардаһытына олох сыһыстарыһыт суоҕа уонна улуусту быыбардааччылар саамай сөптөөх кандидат И.Н. Аммосов иһин куолаһытын биэрэргитигэр ыҥырабыт!

Е.П.ФЕДОРОВ,
сэри ветерана, Мырыла.

А.М.ФЕДОСЕЕВА,
тыыл, үлэ ветерана.

Е.П.ГУЛЯЕВА,

оҕо библиотекатын сэбиэдиссэйэ.

ФЕДОРОВТАР, ДЬЯКОВСКАЙДАР,

ПТИЦЫННАР, СИВЦЕВТАР

дьыа кэргэттэрэ,

Мындааһый.

ДЬЫЛҔАТЫН – ТӨРӨӨБҮТ УЛУУҔУН ДЬОНУН-СЭРГЭТИН КЫТАРЫ

ар даҕаны, онгон хаалыг да эһинээһин ол. Биһигин, тыа сириг элпээх туран, оннооҕор улуус кинигэр бюджетка оло-роор тэрилтэлэр үлэһиттэрэ үксүлэрэ кэрэһэ сүөһүлээхтэр, бизнестин манар ыһаастах учу-таллар бааллар. Дойду кризис-тан мүһүрүйэн эрэр, онон бу эйгэ дьон хамнастара кэлэр бу-олар кээкиллэнэн, очотугар үлэ түмүгэр, үлэ таһымгар ир-дабыл билэ күүлүрүөҕэ. Мань-аха кураан эһсэн, бука сэрэй-дэххэ, үгүстөр сүөһүлэрин эһэр буолуохтаахтар. Оттон бытар-хай баһынай хаһайыстыбала-ра "Чурапчы" ТХПК-ны тула түмсөн кооператив буоллаха-рына эрэ күөх буруону уһар-дыахтара. Аны тутууга, солу оҕоһууга итинэн сирин оноруу-га күтүүнээх үлэ, киирээри ту-рар бэйэни салайыныһан сыаллаахха, бука, бэйэ таһаарынар үбүнэн оҕоһулу-оһаах, үлөһүтэн онугу ирдик-тэрэ даҕаны буоллаҕа.

Дьэ, маньык түбэлтэҕэ ким баһылык буолара ордугу? Быһаччы этэбин-төрөөбүт нэһилигэр баһылыгын үлэ-лиир кэмгэр бу болтуруостары саталлаахтык быһаарыт, кыайа-хото тулут киһи И.Н. АММОСОВ баар. Уобарастаан эттэххэ, бэйэтин дьиктин, тир-гэнин бары сизиринэн олохтоо-хтук онгостубут хаһаайын, бил-

лэн турар, аһыны даҕаны өрө тардыаҕа, кыайаҕа. Онуга кэ-мигэр сөптөөх кыаһы эрэ би-эрэһитин итинэн улуусту түтүгэр бары түмсөн көмө-лөһүөлүгүн эрэ наада. Ол да иһин улуус баһылыгар кандида-тынан тура сыдыабыт Андрей Тимофеевич Ноговицын куо-лаһын иккээх биһирин бил-лэрэн туран, кини туһатыгар ыҥыры таһаардаҕа.

Аны иккис кандидаттар үөрэҕирингэ программалары-тан Иннокентий Николаевич программатын быдан ордор-дум, үөрэҕирин кэли кэмгэ иккис ураты тиһик арабыста. Бастатан, тыа маассабай оскуо-лага, иккисинэн кэли кэмгэ элитарнай үөрэх тэрилтэлэрэ, о.э., гимназия, вузовская кол-ледж, ЧФКСИ баар буолулар. А.Р.Саргыдаев программата элитарнай үөрэхтээһин, оттон И.Н.Аммосов программата ор-то уолсай үөрэхтээһин интэри-эстэрин көмүскүллэр. Микээ, тыа кийитигэр, тыа маассабай оскуолаһарын дьылҕалара ор-дук чугас. Маассабай оскуолаҕа улуус оҕотун 80 %-на үөрэнэр, учууталлар 70 %-на үлэһи-ир. Кэлики 10-ча сыл элитарнай үөрэхтээһин тэрилтэлэрэ — гимназия, лицей, колледж кур-дуктар сайдалларын өрө тутан аҕай кэлибит. Бу түмүгэр тыа оскуолатын сайдыыта аһыныа

актылыбат буолла. Ким эрэ — тангара маһа, ким эрэ — курдьык маһа. Оскуолаһар материаль-най базалара мөлтөөтө. Улуус оскуолаһарыттан 70%-нара — эргэрен булбут тутуулар. Кэ-лики кэмгэ биһир даҕаны кэли-тальнай өрөмүөн ытыллыбата. Харчыта көрүлүбэтэ. Маһа Иннокентий Николаевич олох-тоох тутуу базатын кэргэтэр этиһэ оруннаах. Ол эбэтэр ин-вестиционной фонданы кээс-пээк эрэ бэйэбит тутууну сай-ыһарыахтаахпыт. Ити сөп. Аны Иннокентий Николаевич про-грамматтар тыа сиригэр кад-дары олохсугуу үлэтин ыта-бын диир. Кырдык, тыа сири-гэр эдэр учуутал олохсуйууга олох аһыаата. Учутал тий-бэт. Сорох оскуолаһарга 4-тү-5-тии предметтэргэ аһаллаах үөрэхтээх учууталлар тийбэт-тэр. Ити уонукан сылларга. Эдэр учуутал тыа сиригэр олох-суйар усулуобуйага суох. Дьы-та-уота суох. Маньаха Инно-кентий Николаевич тыа сиригэр эдэр кадрдары олохсугар про-грамматта сөптөөх.

Л. НАХСЫЛОВА.

(Матырыйааллар кандидаттар Саргыдаев А.Р., Аммосов И.Н. быыбардыр фондаларыттан төлөнүлэр).

Г.К.Соловьев Новосси-бирскайдааһы тутуу ин-ститутун, Х.С.Ивансе Омскайдааһы ветеринсти-туты, кэли техника-кэй наука кандидата буолбут Н.И.Ефимов уонна биһилилээх суруйааччы В.В.Яковлев (су-руйааччы) Омскайдааһы тыа хаһайыстыбатын институтун, кэли СР үтүөлээх врача, ме-дицинскай наука кандидата бу-олбут М.П.Федоров, М.Ф.Пла-тонова Благовещенскайдааһы мединституту үөрэнэн бүтэр-биттэрэ.

Онон бу кэмгэ дьикри учу-тал идэтин ылартан аһыны билбэтэх Чурапчы ычаттара сайдыы саҕа кэрдийиһигэр үктэммиттэрэ. Бастагылар бастагылар курдук, ити кэрд-ис кэли биһиги оболорбут саҕалаабытара. Биһиги итин-нэ үөрэхтэммиттэригэр үөрэппит күндү учууталларбыт барасаттар үтүөлэрэ-ыһаһа улахан. Аһыс кылааска кэли-и-биттэр сэри булутэ 5 эрэ сыл буолбута, онон сэри, сүт-кураан, хоту көһөрүлүү кыһарбанын эппитинэн-хаам-мыһынан билбит оболор эти-бит. Биһигини үөрэппиттэрэ:

Г.К.Соловьев Новосси-бирскайдааһы тутуу ин-ститутун, Х.С.Ивансе Омскайдааһы ветеринсти-туты, кэли техника-кэй наука кандидата буолбут Н.И.Ефимов уонна биһилилээх суруйааччы В.В.Яковлев (су-руйааччы) Омскайдааһы тыа хаһайыстыбатын институтун, кэли СР үтүөлээх врача, ме-дицинскай наука кандидата бу-олбут М.П.Федоров, М.Ф.Пла-тонова Благовещенскайдааһы мединституту үөрэнэн бүтэр-биттэрэ.

Онон бу кэмгэ дьикри учу-тал идэтин ылартан аһыны билбэтэх Чурапчы ычаттара сайдыы саҕа кэрдийиһигэр үктэммиттэрэ. Бастагылар бастагылар курдук, ити кэрд-ис кэли биһиги оболорбут саҕалаабытара. Биһиги итин-нэ үөрэхтэммиттэригэр үөрэппит күндү учууталларбыт барасаттар үтүөлэрэ-ыһаһа улахан. Аһыс кылааска кэли-и-биттэр сэри булутэ 5 эрэ сыл буолбута, онон сэри, сүт-кураан, хоту көһөрүлүү кыһарбанын эппитинэн-хаам-мыһынан билбит оболор эти-бит. Биһигини үөрэппиттэрэ:

Саха АССР оскуолаһарын үтүөлээх учууталлара П.Е.Дьяковская, Д.С.Постни-ков, РФ үтүөлээх учуутала П.К.Дьяковская, биологичес-кай наука кандидата А.А.Мака-ров, РФ үөрэҕиритин туйгуна К.П.Полыкина, Д.В.Москвити-на, И.А.Антипин, А.Н.Широ-ких, Н.П.Красильникова уо.д.а. Нина Петровна кылааспыт салайааччыта этэ, бөрт болоромолооҕо, кыһамны-лааҕа. Оскуола директорда-рынан СР үтүөлээх учуутала Р.И.Васильев, П.К.Дьяковс-кай, Л.Н.Бараханов этилэр. Учуталларбыт бары даҕаны бэйэлэригэр предметтэригэр үгүс оҕону умсугулут, үгүстэ-рин учуутал идэтигэр уфуйбут, дьирин ытыктыбылы ылбыт үтүөкэнээх дьоннор.

Оскуолабыт сааһа ыраат-таһын аһын өссө кээһээһин, тупсан, күндүтүһэн, эдэригэр түспүт курдук буолан иһэр, үйэттэн-үйкээ тупса, албан ааһыра туруохтун. Биһиги учууталларга айымнылаах үлэригэр үрдүк ситиһиллэри, олохтутугар дьолу-соргуну баҕарыт.

Дария КЛАДКИНА.

лар элбэхтик буоллулар. Бастакы категориялаах, 20 сыл химия уонна биология учууталынан үлэсэбит Т. Г. Дюдорова опытын таргатар семинар ытыллыбыта. Соторудаабыта бастакы категориялаах, 12 сыл педагогика саах тылын уонна литерату-

райыгын онгортон көмүскөзбөйтө-
рө. Ону олохто утумнаастык
килээрэн, В. Г. Андросова, А. Д.
Климова, Т. Е. Федотова, Т. Е.
Попова, В. Г. Попова, Л. В. Ефре-
мова, А. С. Пудова, Т. П. Ста-
ростина, Н. Н. Кривошапкина,
А. Г. Абрамова айымнылазтык
үлэли сыдыаллар. Кинилэр
улуустаагы, республикатаагы
пед-аагыларга, наункай-прак-
тическай конференцияларга
кытталар, дыкылат аагаллар,
опытара биһирэнэр. Үөрэтэр,
дырыктыыр үөрэнээччилэрэ
эмис наункай-чинчийэр үлэри
ылсан, онно быраймак көмүскө-
нэнэр, билигин наункай үлэни
дырыктаналлар. Ол курдук, С.
Ефремов, Н. Ильина, Н. Дюдо-
рова, Я. Пудова, В. Григорьев,
С. Андросова, С. Седалицев, Ж.
Осипов, В. Артемьев араас те-
маларга үлэзэтэр. Учууталлар-
быт пед-аагыларга кыттыла-
ра сыл айы элби турар. Былы-
рын 45 учуутал кыттыбыт.
Быйыл саас Дьоксуускайга
ыттыллыбыт "Алексеевскай
аагыларга" биһиги оскуолат-
тан 6 учуутал ситиһилээкти
кытан каллилар.

үлэлмгээр уонна "Юнис" дээн үеранэеччилэр обшестволара үлэлчиллэр. Иниикитин бу иккн тэрлмтэни холбосон биир ситим-нээхти, хардарыта үлэлээр түмсүүн онгороо багаладилыт.

Осқула-лицей үлэтин биир сүүрүн хайысхатынан төрөлүүтүгэр осқула олоһор, үлэтигэр быһаччы кыттыһалларын, үлэ-лэлһэлэрин, оёну илтиигэ ору-олларын урдэтинин хаччыһы буолар. Н. И. Парфенов са-лайаччылаах төрөлүүт комита-та нитэр үлөгэ анал бырайыагы-нан үлэтин сабалаата. Ити кур-дук билиги осқула-лицейбит күнтэн-күн үөрэххэ, илтиигэ-сананы киллэрэ, сонун хайысха-лары тобула, оёну личность быһыытынан илтиигэ, кини дыоурун таба тайанан идэ ыла-рыгар сүүрүн туһайыһалары би-рэ, сонун экспериментальнай программанан аёа, үлэлин-хам-сыы олоһор.

Р.С. АДАМОВА,
Одлууннаабы
оскула-лицей
директорын
периментальной
бз солбийааччы.

Одгуулуунаады оскуола-лицей 2001 сүлгэн федеральнай статустаах экспериментальнай площадка буолан, үөрэтти уонна иитти санга көрүгүтэх тэрилтэтин быһыстынан үлэлиим-хамсы олорор. Бу иһиннэ оскуола индивидуальнай бырайыактааһынга Чөркөөх орто оскуолатын кытта биһигэ үлэлиир лаборатория этэ.

Олохтоох усулубуйаны үчү-
оттаан, нэһилиэнэньэ, тэрэппүт
баба санааларыгар олобуран,
оскула Одьулууннаабы профес-
сиональнай-техическэй лицей

Мэртэ холбоон, үлэлэрэ биир
темаба, системаба түмүллүбүтэ.
Ийи үөрэх тэрилтэлэрин үлэлэ-
рин сүрүн сымынан-соруугунай
уопсай уонна профессиональнай
(идэ биэрэр) үөрэх тэрилтэлэ-
рин санга структураларын тэрий-
эн үлэлэтин, ситимнээх үөрэх-
тэзини тэрийин, сайыннары-
лаах үөрэтимин хааччыы, тыа
сирин усулуобуйатыгар араас
көрүнгүзүх үөрэх тэрилтэлэрин
холбоон үөрэхтэзини сайынна-
рыу, ыччат үлэлээх, идэлээх бу-
олуутун ситиһин буюмаллар. Эк-
сперимент сайдан, кэнгээн.

нан А. А. Аржаков, директоры үерэх чааһыгар солбуйааччынан А. Д. Климова, иктэр үлөһү солбуйааччынан РФ үөрэҕириитин туйгуна А. Г. Абрамова, экспериментальнай үлө салайааччынан РФ үөрэҕириитин туйгуна Р. С. Адамова үлэһиттэрэ.

Эксперимент олох ки-
ринтийг барь хаймсаларын
дотунаах үл бара турар. О-
кула-лицей үлэтин инники
былаана, балаһаньналар биг-
гэммиттара. Үерэнзэчиллэгэ
үүмүллалэра араас таһинаах,
кесүнтгээх семинарлар, лекци-

ратын учуутала И.И.Попов "Уран-
тыл көзөмгөр үмүсүтүү" дис-
семинара уонна улуустаагы пе-
дагогической ааҕыылар буол-
буттара. Ааҕыыларга улуус оску-
лаларыттан барыта 228 учуутал
кэлэн кыттан барбыта. Педагог-
тар билиилэрин, мөастарысты-
баларын анал курстарга үрдэти-
нэлэр, ааспыт үөрөх дьиһыгэр
5 учуутал үрдүк үөрэххэ кэтэктэн
кыһал.

Оскула-лицей үөрэтэр-интэр үлэтэ учууталлартан быһаччы тутулктаах. Педагогтарбыт инники үлэлэрин бы-

Осужда-лицейгэ науцнай хайыскалаах 13 күйүлээх пед-

ҮЧҮГЭЙ КИМ ТУНУМАН КЭПСИБИТ

Орто дайдууга олорор олох-хо кирбии хэм каллагынэ ханнигин хайыһан "хайдах-туох олордуу, туох кыйайтарбата-дион эргитэ саныыгын. Валентина Григорьевна Семенова 75 сааһын 6 үлэһит үтүгэтэ буолбут олордордоо, 16 сизэннэх, 2 минныгысчэй хос сизэннэх киин балыһа биир базар-сууһыктыктанар ветерана буолан дьоһундук көрсө.

Кийн 1927 с. кулун тутар
ий 26 күнүгэр Өлүхүмэ оройуо-
нун Абаатыгар Мария Никола-
евна уонна Григорий Василь-

Э М Ч И Т Т Э Р
ДИНАСТИЯЛАРЫН ТӨРҮТТЭЭЧИ

евич Габишевтар дунд зэргэт
тэригэр баара-суоҕа сэттис ый
ыгар сылдан болдьорун инни
нэ күн сириг көрбүтэ. Ийэтэ
ыстаран, туту өлбүтэ. Ону
төрөөбүттэн тулайыах, онуох
эбии итэҕэс ыйдаах үү кыһы
оҕо киһи буолара-буолбат
тангара илиитигэр этэ. Хата
эбэтэ Бороскусубуйа норуо
ньматынан көрөн-истэн, куо
бах тиригитинэн угуттаан, ына
үүтүнэн таба аһатан бороохту
тан баран, кыысчаан ону-мону
удумалдатар буолан эрэр к
мингэр олохтөөбүт. Ол кэнин
тэн кыракий Валя хас д
ыалынан түптэн амар
дунго түбэспүккэ, тулайы
буолар аһытын-эбэтин билб
тэ. Аһый улаатан иһэн улах
таайа Лука Николаевичтаах
сытан аһый кийилип сыйы

билбигтэ. Өлүөхүмэ куоратыгар оскуолаҕа кириэн алтыс кылааһы бүтэримтигэр Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэри саргаланаан, таайа фронтка барбыта. Вая үөрэжүүтэн уурайан кыра осолордоох саҥаһыгар көмөлөспүтэ. Таайа сэрииттэн кэлбитин кэниэ үөрөһүн салҕаан орто оскуолатын бүтэрбитэ. Онтон Дьокуускайдаагы педагогической техникумга кириэн интернационалорон үөрэммитэ. 1951 с. воспитатель дипломун ылан Орто Халымаҕа анатан дасдакка үлэтин саҕалаабыта. Мана сотору дылуһу булан, Мэнэ-Хаҥалас Наакаратыттан төртүтээх гострахка үлэниги сылдьар Г.Г.Семеновы көрсөн олусун хайбаабыта. Утв-субв

кылыс орусломмунтара. Онтон
1957 с. Георгий Георгиевич Бу
Чурапчага райфинотделга
үлөсү аныкан калыбриттан 45-с
сылган букатын икис дойд
октогон олорор. Манна калы
эбим үс орусун теретен ула
хан ыал инэтэ булар дылы
билбит.

Валентина Юмиевны Сельяна хирургической отделения санитарно-эпидемиологической станции, кылабынын врач И.И. Мокначевской уюна профсоюз райкомун председателз К.И. Сивцев тууроорууларына. Кызыл Киризс обществонын убулазнынын мизистигиз медицинский сестрелери болуп тапшырып курс атыллыгыта. Ити 1962-1964 оо. этз. Валентина Григорьевна - 35 саастан, ап

бэх бодлоох улзан дэмж кэргэ-
ийтэ итинэ багаран тур-
умсугуйан үгэрэммитэ. Иван
Иванович киинкэ биэр бастын
үгэрэнкэи бэлхэйнэи сына-
лаан, хирургический отделе-
ниёга хаалларбыта. Дүэ, ман-
тан садаламмыта киин 18 сы-
ласта, туох бээр билигин, ки-
дууһатын ууран ырахан ыары-
га ыларбыттарга, араас оһолго
түбэлтэн энэйбитэргэ ийэли-
сыйһаһаһан үлэстэлине.

Мин, 1972 с. СГУ медицина ский факультетын санга бүтэр бит адар юмги, хирурун анан кзлмбоз М.Н.Ипнатьев уснна бу Валентина Григорьевна курдук үтүкэн сиэстэрэлэр бааллара наһа абыралла ах этэ. Валентина Григорьевна куруук үөрө-көтө, субалин-ама

лыы тоһуйара саҥа үлэһиэс үчүтэй да буолара. Киникэс хан-нык да эми-том, бэрэбээски барыта бөлөм буолара, саҥа ыарыһах кирийдэрэ: "Хайа, оннук буоларай?" — диин өйдөтө тоһуйара. Ол диагноһы чуолкайданарбар, көмөнү оҥорорбор олус туһалааҕа. Аны киһи илэҥэ суох эбэтэр командировкага сылдьар кэмгэр кабинекка ыарыһастары кэтиһиннэрэ барбакка көрөрө-истэрэ, суһал түгэҥгэ амбулаторнай операциялары оҥоро. Ол курдук, биһиги операцияга турдахпытна Петр Соловьев харытын "Дружба" эр-биигэ хайа тэптэрэн хаана тобо барбытын бааһын ыраастаан баран тигэн абыраабыта. П. Кривошалькина — Кытыгырас Боккуйа аҕара сүүлэ иһэн, сүлүрүн дьонго сүүтүлэн кири-битин эмиз биһиги суох кэм-митигэр приемнаан, хайытан эмтээн үтүөрдүбүтэ. Ол ону кырдыаҕас мэлдьитин махтана ахтара.

Валентина Григорьевна Биргэ үзөлийн дэснугар истин сийлэвчлэн, билигтийнээр хөрүүгүнэн, дэглгээр сатабыллан улахан убаастабылыг ылыта, ага таазаарыс, огтос эдэр өтгүүр ийэ тэнгэ буолбута. Кини тылтытан тахсыбат этибит. Отделением тула дээн ханнык да обществоннай дэааланган туора турбата. мэдэлэ ииники күөмгө буолура. Бойзтин сангалын муннахтарга ылыннарыулаахтык. аһаастык этэр принципнальнэй позициялаах, кизгитэй буолан биир сазмай кизин туттар.

күтібіміз етэ.

Дынганзэх үүгүй эмчил
бусларга билимийн-хэрүүлү та-
ланам айылдттан айдарыллы-
бут ураты дьобур усина амарх
дуфта наара. Ол Валентина
Григорьевнага баара байзга-
тар эрх хаалбажа, оюолоругар,
сизээригар утумнанна. Ус
оюто эчинги баялхан үтүкэн
эмчил буулугар. Людмила ха-
аны боломийр туунга сизэ-
рэ, Александр врач, Мэнэ-
Хагалас Балыктаабар үлэлмир.
Валентина "сулал көмө" фел-
дшер. Аны быйыл икол сиз-
кыс медицинский колледжи
бүтэрэллэр, быйыл осколуны
бүтэриктээх Балыктаава баар
сиз уол врач үрөөсөр туттар-
сарга бэлэмизнэр. Ити курду
Валентина Григорьевна меди-
ктер улахан династияларын
төрүттээчи буолбута олус
үөрүүлээх. Кэргэн Георгий Ге-
оргиевич Чуралчыга улаханны
ытктанар кили эстэ. Райфинот-
делга 25 сый устэ айым-
ны-бүтэриктэ үлээлэбитэ.

Билими, коллегалара, ыттыктыр, холобур онгостор аба табыарыстытын кырдыары-валдыары билиммоккэ, эдэрдиги эйгэс дууһабунан, сайаада санаарынан үгүс үөрүүлэри көрүс, оролоруг, сизэнэринг дьоллорунан ууттанан үлүннү олор дигэн алгыһыт.

Данил ПАВЛОВ,
хирург-врач, Диринг.

Хавартыскажа: В.Г. Семенов
Сизмиздин кытары,

КЫРДЫБАСТАР ИНТЕРНАТТАРА – БУГУН

Үрэх-Күөрэ удаастагар командировкага тахса сылдьан, хайдах да кырдыабастар олорор интернаттарын таарыйбака эрэ тунукутубит. Билгигини интернат үлэһиттэрэ: хайаайыстыба сэмбидиссэйэ Е.Г.Капитонов, фельдшер В.В.Абрамова уонна

мөдәсәдрә А.Л.Бараханова үз-
ләрин, олохторун дүһахтарын
туфунан кәспин керүстүләр. Би-
лигин мәңгә 25 мисәтәргә 23
кырдырғас олорор. Киниләри 13
үләнит көрөр-истәр. Директоры-
нан В.Т.Тарасов үләмир. Интер-
нат кәңники сыйларга үлэтә.

хэмнэлэ тусубута кириэтэ
кытта туга биллэр, хаража бы
раһыллар. Ыраас, сыйлаас, уур
бут-түтүтүрдүрдүк оңолуулаа
кэнгэс дөңдөү кырдаабаатар
-ким дубаттыыр, ким телевизор
көрөр, ким сынньанар, кэпсэ
тэр-бары бири дөңдөү кэргэн кур
дук ололорлор. Билырын өсс
улуустаагы кийн, Одьлуун
наагы библиотекалар, олохтох
тор камеларүкэн бэйэлэрингэ
библиотекка аспыттары, кийн да
олохтох да хаһыаттары сурутан
күннүзбү соңуну аага-билэ оло
лорлор.

Кырдагастар күнгөз түрт анычлар. Астарын Мазарыча аниаагы потребообщество нәгуу ылааллар, оттон үрүг аны олох тоох бааһынай хаһазыыстыбата хааччылар. Кэтэх хаһазыыстыбаларыгар бизс симбининьыһаага, сыйынын хортюппуй, огуу

су, помидор ордон аһыыкта
рыгар эбиискэ онгостоллор
Кырдьаастар интернаттарыгар
сыһарыллыбыт шэфтээх тэ-
рилтэтэн – Чуралчытаагы физ-
культура уонна спорт институ-
тутан быйыл биирдэ да тас-
сыдыбаатарыттан үлэһиттэр
хомолтоолорун биллэрэллэр. Бы-
лырын кэлэн муустарын уган
мастарын кыстан, субуотуннь-
уктан, өссө концерт көрдөр-
бэрбыйтар. Интернет олохтоо-
хторо араас сэтгэхситэр дьаһал-
лардаах маддыттары үөрүнэ
көрсөллөр, олус дүэн кэтэһэл-
лэр эбит.

Кызымат, малдыр кыр-
дыбастары көрүү түбүз аты
үлөлөр курдук булбатак, манн
хас биридикилерин кытта ана
сыһыан маада, бири д
мүнүштөбүз, кыра да камг
болуомтоңу, илини арарбеко

эмтизос, көрүлөс-истишос
түүнэри-күнүстэри куруук атты-
ларыгар базар буолуохка, ыары-
дактарына тутта суһал көмө-
норүсүлүсэ ыада. Онуоха интэ-
наока биир эрэ фельдшер
көрүлүр, биллэн турар киэптэ-
тиллэс. Валентина Викторовна
"Босе эбии штат көрүлүр, ик-
киэлэнэрбит эбитэ буоллар",
дээн баҕа санаатын этэр. Эм-
тэрин улуустатын киин аптека-
тан кииссэн ыаллар.

Кылаңгабыт, кыаллыбаллы барыта суолбуттан сабалана-
дизин Егор Гаврильевич сөпкө
этэр. Суола суох туох да
быһаарыллыбат. Бу билигин, су-
ол-иис алдыаммыт кэмизэр
аһардас эмтирин, астарын ду-
аралымыгыр кырата суох эрэй
көрсөллөр. Аны кырдыаҥастар
ыйарыйдахтарына, ыксал буол-
лабына, улуту кимнигэр барар
са-каларга тыла кылаһа

«Бийиккө, кыямат дьонго,
хаачыйым да, айылык да»

өтүүнэн интернальгыт сүрдээ абыраллаах. Үлэһиптэрбит олук кыһамыһылаахтык көрөллөр-истэллэр, элтииллэр", — диэ кырдьаҕас Е.Е. Никитина санаатын эттэ.

Интернакка хара аһыл-
лазыттан опсор дьон баал-
лар, сороктор теттерү дьоннор-
гар тахсаллар, саҥа химизэчи-
лэр да аһылгаа суоктар. Кини-
лэр барыларын санааларын та-
бан, хас сиирдими кырдааҥа-
түсүл сыйһаннаһан кыһалҕа-
рын үлүстээн, көрөн-истэн, эм-
тээн, ыарахан кэмгэ өйөөн, ин-
тернат үлөһиттэрэ түннүр-
күмүстөрү түбүгүрэ сылдаһа-
рын көрөн киһи махтаныан
баһараар.

С.БОРИСОВА.

Хэвэртискеба: А.Л.Баранска
нова кырдыгастары күнүзү
көрүү кэмгэр.

